אוצר מדרשים — ספר אלדד הדני, ספור ב׳

ספר אלדד הדני, ספור ב׳

[שם; בית המדרש ח״ג]

בשם ה׳ אלהי ישראל, ישתבח שמו של אלהינו המלך מלכי המלכים שבחר בישראל מכל האומות ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו, מצות ישרים וחי בהם, ואתם אחינו בני הגולה חזקו ואמצו לבבכם לקיים מצות אלהינו בזמנה, כי כל זמן שישראל עושים רצונו של מקום אין אומה ולשון שולטת בהם. ושלום לכם אחינו בני הגולה ושלום לירושלם עיר תפארתנו מקום בית אלהינו המחולל בגוים, ומקום מכוון כנגד קדשי הקדשים, ושלום לכל זקני ישראל ואומני תורת יה ומפרשיה כהניה ולוייה, כל שבטי ישראל ויהודה גדול וקטן. האל יחזק לבבכם בה׳ אלהינו ובנביא אמת משה רבינו הצדיק עבד ה׳.

[ועכשיו נספר לאחינו שבטי ישורון על עסק אלדד הדני המגיד כל זה, איך היה יציאתו בכל הארצות שהוא נאצל משבט דן ועשה לו השם נס גדול והצילו מכמה מקומות, וכמה צרות שעברו עליו לצאת לאלו הארצות ללכת להגיד לכל בני ישראל המפוזרים בגולה ענייניו וענין ארצנו לבשר אותם נחמות ולדבר על לבם דברים טובים] (הוא כעין מבוא לספור הבא, והמוסגר הוא הערת הסופר המעתיק. וכתב אלדד הספור הזה ליהודי ספרד אשר יצא אליהם לבקשם שיתמכו בידו).

וכך היה יצאתי מעבר לנהרי כוש. נכנסנו אני ויהודי אחד משבט אשר בספינה קטנה [לסחור] עם אנשי הספינות, ויהי בחצי הלילה וישב ה׳ רוח גדול וחזק מאד ונשברה הספינה, וימן ה׳ ותפשתי לוח אחד, ויהי כראות חברי כזה ויתפוש גם עמי על אותו הלוח והיינו עולים ויורדים בו עד שהשליך אותנו הים אצל אומה אחת ששמה רומרנוס (או רומרום במלכות כוש), והם כושיים שחורים בעלי קומה בלא בגד ובלא שמלה עליהם, כי כבהמות נמשלו ואוכלים בני אדם. וכשבאנו לארצם תפשו אותנו, וראו את חברי בריא ושמן ומעונג, ושחטו אותו ויאכלוהו, ויצעק אוי לי שהכרתי לאומה זו שהכושיים יאכלו את בשרי, ויטלו אותי כי חולה הייתי בספינה ושמו אותי בקולר עד שאשמן ואבריא והביאו לפני כל מאכלות טובות אסורות ולא אכלתי דבר, והטמנתי האכילה, והיו שואלים אם אכלתי ואמרתי כן אכלתי.

והייתי עמהם זמן רב, עד שהש״י עשה עמי נס ובאו עליהם חיל גדול ממקום אחר, ושבו אותם ובזזום והרגום, ובתוך השביה שבו אותי עמהם. והיו אותם הרשעים עובדי אש וישבתי עמהם ארבע שנים, והיו בכל בקר עושים אש גדול ויקדו וישתחוו לו, עד שפעם אחת הביאוני למדינת אציץ (או אצין, צין, אלצין אצל בעל הכוזרי מאמר ב׳ סי׳ י״ט).

וימצאני יהודי אחד סוחר משבט ישששכר וקנה אותי בשלשים ושנים זהובים וחזר עמי לארצו. והם שתים בהררי תהום (ההרים אצל הים, כי תהם בלשון ערבית היא הארץ שאצל הים), והם תחת ארץ מדי ופרס והם מקיימים פסוק זה: לא ימוש ספר התורה הזה מפיך (יהושע א׳:ח׳), ואין להם עול מלכות כ״א עול תורה, ועמהם שרי חיילים אבל אינם נלחמים עם אדם כ״א בתורה, והם בשלוה והשקט ואין שטן ואין פגע רע, והם חונים מהלך עשרה ימים על עשרה ימים, ויש להם מקנה הרבה מאד וגמלים וחמורים ועבדים ואין מגדלים סוסים, ואין בידם כלי זיין כ״א מאכלת לשחיטה. וגם אין בידם עושק וגזל, ואפילו אם ימצאו בדרך שמלות או ממון לא יושיטו ידיהם לקחתו, ויש קרוב להם רשעים עובדי אש וישאו אמותיהם ואחיותיהם לנשים, אבל אינם מזיקים להם ואין מועילים (עוזרים). ויש להם שופט ושאלתי עליו ואמרו לי ששמו נחשון, וארבע מיתות ב״ד בידם ומדברים בלשון קדש ובלשון פרס.

ובני זבולון חונים בהררי פארן (נוסחא אחרת ״פריאן״ ועי׳ הערת עפשטיין שם), ומגיעים בשכונתם [של בני ישששכר], ונוטעים אהלים של שער הבאים להם ממדינת ארמיניא, ומגיעים עד נהר פרת ועוסקים בפרקמטיא. ויש להם ארבע מיתות ב״ד על אופניהם.

ושבט ראובן נגדם מאחורי הר פארן, ויש ביניהם שלום ואחוה וריעות. ואלו (השבטים הנ״ל) הולכים ביחד למלחמה וכורתים (גוזלים) הדרכים, וכל שללם ביחד יחלוקו, והולכים בדרך מלכי מדי ופרס, ומדברים בלה״ק ובלשון פרס, ועמהם מקרא ומשנה ותלמוד ואגדה, וכל שבת ושבת פותחין טעמי תורה בלשון הקדש והסברא בלשון פרס.

ושבט אפרים וחצי שבט המנשה שם בהררי נגד מדינת ״מכה״ טעות הישמעאלים, והם אלו זעומי נפש וקהויי לב, בעלי סוסים וכורתים הדרכים ולא יחוסו על שונאיהם ואין להם מחיה כ״א מהשלל, והם אלו גבורי מלחמה אחד מהם יוציא באלף.

ושבט שמעון וחצי שבט המנשה הם בארץ כשדים (בספורים אחרים ״כדריים״ או ״כוזרים״) רחוקה ששה חדשים, ואלו הם מרובים מכולם ולוקחים מס מעשרים וחמשה מלכיות וקצת מהישמעאלים פורעים מס.

ואנחנו אומרים בארצנו שקבלה היא בידינו שאתם בני הגולה שבט יהודה ושבט בנימין תחת אמונת ע״ז בארץ הטמאה המפוזרים תחת רומי שהחריבו בית אלהינו, והיונים והישמעאלים חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה.

ויש לנו קבלה איש מפי איש שאנחנו בני דן היינו בתחלה בארץ ישראל יושבי אהלים, ולא היה בכל שבטי ישראל בעלי מלחמה גבורי חיל כמונו. וכשעמד עליהם ירבעם בן נבט שהחטיא את ישראל ועשה שני עגלי זהב נחלקה מלכות בית דוד ונקבצו. השבטים ואמרו קומו והלחמו עם רחבעם ועם ירושלם, אמרו לו למה אנחנו נלחמים עם אחינו ועם בן אדונינו דוד מלך ישראל ויהודה, חלילה וחלילה! באותה שעה אמרו זקני ישראל אין לך בכל שבטי ישראל כמו שבט דן גבורים. מיד אמרו לבני דן קומו והלחמו עם בני יהודה. אמרו לו בחיי ראש דן אבינו אין אנו עושין מלחמה עם אחינו ולא נשפוך דמם. מיד נטלו בני דן חרבות ורמחים וקשתות ונתנו עצמם למות לילך מארץ ישראל, כי ראינו שאין לעמוד. נלך מעתה ונמצא לנו מנוחה ומקום, ואם נמתין עד לסוף יוליכו אותנו. ונתנו לב ונתיעצנו לבא מצרים להחריבה ולהרוג כל יושביה. אמרו לנו נשיאינו והלא כתיב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם (שמות י״ד) ואיך תצליחו? אמרו נלך על אדום או עמון ומואב להשמידם ונשב במקומם. אמרו נשיאינו כתוב בתורה שהקב״ה מנע את ישראל מעבור בגבולם. לסוף נתנו עצה

לילך למצרים ולא על הדרך שהלכו אבותינו וגם לא להחריבה אלא כדי לעבור לנהר פישון (נילוס) לארץ כוש. ויהי כי הקרבנו למצרים ויקחו רעדה כל מצרים וישלחו אלינו אם למלחמה ואם לשלום? ונאמר להם לשלום! נעבור בארצכם לנהר פישון, כי שם נמצא מקום מנוחה. ויהי כי לא האמינו ויעמדו על משמרתם כל מצרים עד שעברנו ארצם והגענו לארץ כוש, ומצאנו אותה ארץ טובה ושמנה, ובה שדות וכרמים גנות ופרדסים. ולא מנעו לבני דן לשבת עמהם כי בחזקה לקחו את הארץ. ויהי כי רצו להרוג לכולם ויהיו למס פורעים לישראל וישבו עמהם שנים רבות עד שפרו ורבו עד מאד ויהי לנו עושר גדול.

ואח"כ עלה סנחריב מלך אשור והגלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה ויוליכם לחלח וחבור והרא ונהר גוזן (דהי"א ה' כ"ו). ועוד עלה סנחריב פעם שניה והגלה לשבט אשר ולשבט נפתלי והולך אותם לארץ אשור (מ"ב ט"ו כ"ט). ואחרי מות סנחריב נסעו להם ג' שבטים מישראל והם נפתלי גד ואשר לארץ כוש והיו נוסעים וחונים במדבר עד שבאו אצל גבולם והרגו באנשי כוש מהלך עשרים ימים, והם נלחמים עד היום הזה עם בני מלכיות של כוש.

והללו ארבעה שבטים שהם דן ונפתלי גד ואשר חונים בחוילה הקדומה אשר שם הזהב (והם מקומות טובים וקיימים במלכות פרויים ממשלת הורינוס, ובוטחים בקונם תחלה והאל בעזרם. והשבטים האלה שמו ידיהם בעורף אויביהם, ובכל שנה ושנה עושים מלחמה עם שבע מלכיות ושבע ארצות. ושמות הארצות האלה תוסינ"א וקמת"ו וקוב"א ותריאוג"י ותקול"א וכרמ"א וקאלו"ם (בשנוים בספורים אחרים) והם מעבר לנהרי כוש. ואלו ד' שבטים יש להם זהב וכסף ואבנים טובות וצאן ובקר וגמלים וחמורים הרבה מאד, וזורעים וקוצרים ויושבים באהלים. וכשירצו נוסעים וחונים עם אהליהם מגבול לגבול מהלך שני ימים על שני ימים, ובמקום שהם חונים אין לך מקום [שתכנס שם רגל ואינם חונים] כ"א בשדות וכרמים.

ושם מלכם עוזיאל, ושם הנשיא הגדול אליצפן מבני אהליאב למטה דן, ודגלו לבן כתוב בשחור: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ובעת אשר יבקש לצאת למלחמה יצעק הצועק בקול שופר ויבא שר הצבא ויצאו החיילות מאה ועשרים אלף דגלים לבנים קטנים. וכל חדש וחדש (צ"ל שלשה חדשים) יוצא שבט אחד למלחמה והשבט עומד בחוץ שלשה חדשים, וכל מה שיביאו משלל אויביהם יחלקו עם שבט שלהם. ומבני שמשון שבט בן דן אלו על כלם, אין בורחים כלל כי בושה גדולה אצלם, והם כחול הים עתה ואין להם עסק כ"א מלחמה, ובעת שילחמו יאמרו, לא טוב לגבור שינוס, ימות בחור ואל ינוס, יחזק לבו אל ה', ואומרים כמה פעמים וצועקים כולם יחד, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואז ישמרו כולם.

וכך הם עושים עד משלם ג' חדשים וחוזרים, ומביאים כל השלל למלך עוזיאל ומחלק הכל עם כל ישראל. וזה החוק להם מהמלך דוד עד היום. והמלך עוזיאל לוקח חלקו ונותן המלך לכל החכמים בעלי תורה יושבי אהלים חלקם ואח"כ כולם נוטלים חלקם והנשיא על המלחמה. וכן עושים בשלשה חדשים יוצא נפתלי, בשלשה חדשים יוצא גד, וכן כולם עד תשלום י"ב חדש וחוזרים חלילה.

ועוד שבט משה רבינו ע"ה הצדיק עבד ה', ונקרא שמו אצלנו שבט ינוס שנס מע"ז ודבק ביראת ה'. והים סובבו מהלך שלשה חדשים על שלשה חדשים ושוכנים בבתים מפוארים ובבנינים הדורים ובמגדלים יכינו לעצמם בזמן שמחתן על הלפנט (פיל) ואין עמהם דבר טמא ולא עוף טמא ולא חיה טמאה ולא בהמה טמאה ולא זבוב ולא פרעושים ולא כנים ולא שועלים ולא עקרבים ולא נחשים ולא כלבים, כי כל זה יצא מהע"ז שיעבדו בארץ, זולתי צאן ובקר ועופות. וצאנם יולידו שתי פעמים בשנה, וגם זרעם יזרעו שתי פעמים בשנה, וזורעים וקוצרים, ולהם גנות ופרדסים וזיתים ורימונים ותאנים וכל מיני קטניות ואבטיחים וקשואים ובצלים ושומים ושעורים וחטים ומכל אחד יצא מאה [שערים].

והם בעלי אמונה, ותלמוד שלהם כולו לשון הקדש, וכך הם שונים: ככה למדונו רבותינו מפי יהושע בן נון מפי רבינו משה מפי הגבורה. ואינם יודעים בחכמים כי בבית שני היו ולא השיגום. ואינם יודעים לדבר כ"א בלשון הקדש, וכולם טהורים בעלי טבילה, ואינם נשבעים כלל, ומי שזוכר השם לבטלה יצעקו עליו ויאמרו כי בעון שבועה בניכם ימותו קטנים (תחת בעון נדרים, שבת ל"ב:). והם מאריכים ימים ויחיו מאה שנה או מאה ועשרים שנה, ולא בן ימות בחיי אביו, וישיגו לשלשה או ארבעה דורות, והם זורעים וקוצרים [בעצמם] לפי שאין להם עבדים ושפחות, וכולם שוים. ואין סוגרים בתיהם בלילה כי בושה הוא להם, והולך נער עם המקנה מהלך עשרה ימים ואין מפחד לא מלסטים ולא משדים. וכולם לויים ואין להם לא כהן ולא ישראל ועדיין [עומדין] בקדושתו של משה רבינו הצדיק עבד ה'.

ועוד אינם רואים בני אדם ולא בני אדם [רואים] להם (אותם), אלא ארבעה שבטים הללו היושבים מעבר לנהר כוש. ויש מקום שרואין אלו לאלו ומדברים בצעקת אדם ונהר סבטינו (סמבטיון) ביניהם, ואומרים כזה אירע לנו במלחמה, והם הודיעו לכל ישראל מה שאירע להם. כשהם רוצים לדבר או לעסק גדול, יש להם מין יונים ידועים ביניהם וכותבים אגדותיהם וקושרין בכנפיהן או ברגלי היונה, והולכין ועוברים נהר סבטיון ובאות היונות למלכיהם ולשריהם. ועוד יש להם אבנים טובות הרבה מאד וכסף וזהב, ויזרעו פשתן ומגדלים תולעת שני ועושים בגדים נאים עד אין קץ. והם כיוצאי מצרים חמשה פעמים כי אין מספר. ורוחב אותו מקום הנהר מאתים אמה כמטחוי קשת, והנהר מלא מאבנים גדולות וקטנות וקולן ירעם כרעש גדול ברוח סערה בים, ובלילה ישמע קולו מהלך יום. ויש אצלם ששה מעינות ויקבצו כולם לאגימא אחת וישקו מהם ארצם, ושם ישרצו בה דגים טהורים. והנהר הולך והאבנים והחול ירעימו ששת ימי המעשה, וביום השביעי ישבות וינוח עד מוצאי שבת. ומעבר לנהר מצד לארבעת השבטים הללו יש אש תלהט בשבת ולא יוכל אדם לגנוע [במקום] כמהלך מיל.

וזה שמי, אלדד בן מחלי בן יחזקאל בן חזקיה בן עלוק בן אבנר בן שמעיהו בן חתר בן חור בן אלקנה בן הלל בן טוביה בן פדת בן עינן בן נעמן בן טעם בן טעמי בן אונם בן נאול בן שלום בן כלב בן עמרם בן דומם בן עובדיהו בן אברהם בן יוסף בן משה בן יעקב בן כפור בן אריאל בן אשר בן איוב בן שלם בן אליהוא בן אהליאב בן אחיסמך בן חושים בן דן בן יעקב אבינו ע"ה ושלום לכל ישראל אמן.

[שגר אגרות הללו מר אלדד זה לספרד שנת ארבעים ושלש (ד"א תרמ"ג), וזה מר אלדד מלא תורה ומצות, ואם ישב אדם עמו מבקר ועד ערב לא יפסק לשונו מטעמי תורה בלשון קדש, ומתוקים דבריו מדבש ונופת צופים. הקב"ה יתן לו שכר טוב בעולם הזה ובעולם הבא].

תם ספר אלדד הדני